

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

УДК: 371

DOI: <https://doi.org/10.24195/ModernisationEP-2026-3>

М 74

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Протокол № 10 від 26 лютого 2026 року*

Рецензенти:

***Княжева Ірина**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Університету Ушинського;*

***Тягнирядно Євгенія**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ.*

М 74 Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти:
збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Одеса, Україна, 20 лютого 2026 року). Університет Ушинського. Одеса:
Бондаренко М.О., 2026. 372 с.

ISBN 978-617-8814-06-9

УДК: 371

*Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів.
Відповідальність за достовірність фактів несуть автори.*

ISBN 978-617-8814-06-9

- © Кафедра педагогіки Університету Ушинського, 2026;
- © Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, 2026;
- © Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax», 2026.

СЕКЦІЯ № 2: ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....118

1. Андреева Т.Г. Психологічні особливості та механізми керування емоційним станом підлітків118
2. Алаторських І.В. Профільне навчання української мови та літератури: шлях до особистісної самореалізації учнів 129
3. Вівсюк О.О. Логіка успіху: як знання математики відкривають двері до престижних професій 140
4. Волянська Т.М. Навчання зарубіжної літератури в умовах профільної старшої школи – сучасні виклики та можливості 147
5. Gilko A. Teaching english in profile secondary school: modern challenges and innovative approaches 157
6. Довганюк С.О. Профорієнтаційний потенціал уроків української мови та літератури в умовах профільного навчання 164
7. Демченко В.В. Формування в учнів профорієнтаційних компетентностей на уроках фізичної культури у процесі використання ігрових видів спорту..... 174
8. Данілова І.В. Дослідницько-пошукова діяльність дошкільників як умова формування їх пізнавальних інтересів..... 178
9. Du Jingyi The role of visual arts in developing ethnocultural competence of modern school students 191
10. Зубрицька С.П. Старша профільна школа як простір особистісного та професійного становлення 198
11. Захарова А.А. Розвиток старшої профільної школи в умовах сучасних освітніх трансформацій..... 205
12. Іванова І.В. Профорієнтація в початковій школі як важлива складова формування особистості учня..... 212
13. Калінчук Л.О. Психолого-педагогічні особливості формування світогляду учнів підліткового віку під впливом комунікаційних технологій 222
14. Кораблев В.В. Сучасна інтроспекція параметрів застосування освітньої робототехніки у розрізі STEM-освітньої моделі навчання..... 236
15. Люлька О.С. Ідеї та практики Нової української школи у викладанні мистецтва в профільній старшій школі 241
16. Мороз Н.О. Профорієнтаційна робота з учнями початкової ланки у Новій українській школі..... 251
17. Маркітан С.В. Сучасний урок географії в старших класах: від карти до життєвих рішень..... 259
18. Прокопенко Т.В. Психолог у статусі кар’єрного радника: реалізація концепції профільного навчання в Новій українській школі 265
19. Павловська Ю.М. Пізнання власних здібностей як основа ранньої профорієнтації учнів початкової школи275

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ПІД ВПЛИВОМ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві комунікація виступає одним із ключових чинників соціального розвитку, адже саме завдяки обміну інформацією формується система знань, цінностей, переконань і норм поведінки. З переходом людства до інформаційної епохи процеси спілкування значно розширили свої межі – від безпосереднього міжособистісного контакту до складних цифрових форм взаємодії у глобальному віртуальному просторі. Саме тому вивчення сутності та класифікації сучасних засобів комунікації має особливе значення для розуміння впливу цих процесів на формування світогляду підлітків.

Виклад основного матеріалу. Поняття «комунікація» належить до міждисциплінарних і трактується по-різному залежно від контексту дослідження. У «Тлумачному словнику сучасної української мови» подано визначення, згідно з яким комунікація – це «спілкування, передавання інформації, обмін думками між людьми за допомогою різних засобів» [11].

Українська дослідниця Л. Пироженко розглядає комунікацію як процес цілеспрямованої взаємодії, у ході якої відбувається не лише передавання інформації, а й взаємовплив суб'єктів спілкування, формування взаєморозуміння та соціального досвіду [7]. О. Пометун наголошує, що педагогічна комунікація є складовою освітнього процесу і передбачає партнерську взаємодію між учителем і здобувачем освіти, спрямовану на розвиток особистості учня [8].

На думку українського комунікативіста Г. Почепцова, комунікація – це не лише обмін повідомленнями, а й створення нових смислів, які формують

інформаційний простір суспільства. Учений підкреслює, що в епоху цифровізації інформаційні потоки стали невід'ємною частиною людського буття, а здатність до ефективного спілкування перетворилася на одну з базових компетентностей сучасної людини [10].

У наукових дослідженнях комунікації існує кілька підходів, які дозволяють глибше зрозуміти природу процесу спілкування та його вплив на світогляд особистості. Перш за все, українські дослідники виокремлюють інформаційний підхід, який розглядає комунікацію як процес передавання повідомлень від одного учасника до іншого. Згідно з цим підходом основна увага приділяється структурі комунікаційного процесу, засобам передавання інформації та ефективності отримання повідомлення. Відомий український науковець В. Іванов підкреслює, що саме правильне та своєчасне передавання інформації забезпечує досягнення комунікативної мети та формування адекватного сприйняття світу.

Соціокультурний підхід акцентує увагу на комунікації як механізмі формування цінностей, культурних норм та світоглядних установок. За цим підходом комунікація розглядається не лише як обмін даними, а як процес створення спільного соціального досвіду. Українські дослідники, зокрема Л. Пироженко та Н. Зражевська, зазначають, що через соціокультурну комунікацію особистість засвоює моделі поведінки, норми взаємодії та орієнтири моралі, які впливають на формування життєвих цінностей [5].

Інтерактивний підхід підкреслює двосторонній характер спілкування, наголошує на взаємодії та взаємовпливі учасників комунікаційного процесу. Важливою рисою такого підходу є розгляд комунікації як діалогу, у якому кожен учасник не лише отримує інформацію, а й активно формує її зміст. Українські психологи та педагоги, зокрема О. Пометун, відзначають, що інтерактивна комунікація сприяє розвитку критичного мислення, самовираження та здатності до прийняття рішень [9].

Таким чином, усі ці підходи взаємодоповнюють один одного: інформаційний акцентує увагу на технічних і структурних аспектах передачі

повідомлень, соціокультурний – на ціннісно-смыслових і виховних функціях комунікації, а інтерактивний підхід дозволяє враховувати активну участь особистості у процесі спілкування та формуванні власного світогляду. Разом вони створюють комплексну теоретичну основу для дослідження впливу засобів комунікації на особистість і світогляд людини.

Узагальнюючи різні погляди, можна зазначити, що комунікація – це процес взаємодії між людьми або соціальними групами, спрямований на передавання, сприйняття та осмислення інформації, що забезпечує становлення особистості та функціонування суспільства.

Поняття «засоби комунікації» охоплює усі інструменти, за допомогою яких здійснюється процес обміну інформацією. В «Українському педагогічному словнику» під редакцією С. Гончаренка зазначається, що засоби комунікації – це «способи, за допомогою яких повідомлення передаються від комунікатора до реципієнта з метою досягнення певного соціального ефекту» [2].

Дослідниця Г. Поцепцова визначає засоби комунікації як систему технічних, мовних і символічних ресурсів, що забезпечують спілкування між людьми та сприяють соціалізації особистості [10]. З погляду Н. Зражевської, сучасні комунікаційні технології є не лише технічним інструментом, а й важливим чинником формування інформаційної культури людини [5].

У контексті нашого дослідження засоби комунікації розуміються як сукупність технічних, вербальних і невербальних способів взаємодії, які забезпечують процес передавання, обміну та сприйняття інформації. Вони включають як традиційні (усне мовлення, письмо, друковані медіа), так і сучасні цифрові канали – соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи, блоги, відеохостинги, що відіграють провідну роль у формуванні світогляду.

Як вищезазначено, засоби комунікації є не лише технічними інструментами передавання інформації, а й важливими соціальними механізмами, які впливають на процес самовираження, пізнання світу та становлення особистісних орієнтирів людини.

У контексті сучасного інформаційного суспільства засоби комунікації розглядаються як невід’ємна частина життєдіяльності людини. Вони охоплюють як традиційні форми – усне мовлення, письмо, друковані медіа, так і сучасні цифрові платформи – соціальні мережі, месенджери, блоги, онлайн-форуми. Ці інструменти суттєво впливають на характер взаємодії, формування соціальних зв’язків і світоглядних орієнтацій.

На нашу думку, засоби комунікації є не лише технічними інструментами передавання інформації, а й важливим соціальним механізмом, який впливає на процес самовираження, пізнання світу та становлення особистісних поглядів. Їхній розвиток відображає загальні тенденції розвитку цивілізації, а сучасні цифрові технології стають потужним фактором формування світоглядних позицій, поведінкових моделей і культурних цінностей людини.

З огляду на динамічний розвиток інформаційних технологій та зміну способів взаємодії між людьми, сучасні засоби комунікації потребують чіткої систематизації. Більшість науковців погоджується, що класифікувати засоби комунікації можна за низкою ознак – способом передавання інформації, технічними засобами, кількістю учасників комунікативного процесу, а також рівнем впливу на аудиторію.

За способом передавання інформації розрізняють вербальні, невербальні та паравербальні засоби комунікації. Вербальні засоби передбачають використання мовних знаків – усного або писемного мовлення. Невербальні засоби охоплюють жести, міміку, пози, інтонацію, тембр голосу, тобто ті елементи спілкування, які доповнюють або замінюють слова. Паравербальні засоби виражають емоційний відтінок висловлювання, допомагають передати ставлення мовця до інформації та забезпечують повніше розуміння змісту повідомлення.

Важливою є класифікація засобів комунікації за технічними параметрами. Традиційно виділяють друковані, аудіовізуальні та електронні засоби. До друкованих належать газети, журнали, книги, брошури – тобто носії інформації, які передають зміст через текстовий формат. Аудіовізуальні засоби поєднують

звук та зображення, серед них – радіо, телебачення, кіно. Електронні або цифрові засоби комунікації ґрунтуються на використанні комп'ютерних технологій, мережі Інтернет та мобільних платформ. Саме ця категорія нині посідає провідне місце у процесі соціальної взаємодії, особливо серед молоді. До неї належать соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok), месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp), відеохостинги (YouTube), блоги, онлайн-ЗМІ та інші медіаінструменти, які забезпечують швидкий і двосторонній обмін інформацією.

Крім того, засоби комунікації можна класифікувати за кількістю учасників процесу спілкування. Розрізняють міжособистісну, групову, масову та мережеву комунікацію. Міжособистісна відбувається між двома або кількома людьми, характеризується безпосереднім контактом і зворотним зв'язком. Групова комунікація передбачає обмін інформацією у межах невеликої спільноти, наприклад шкільного класу або студентської групи. Масова комунікація здійснюється через засоби масової інформації і спрямована на широку аудиторію. Особливо виділяють мережеву комунікацію, що є продуктом цифрової епохи. Вона має інтерактивний характер, відзначається високим рівнем доступності, відкритості та швидкості поширення повідомлень. Саме ця форма нині є доміантною у молодіжному середовищі, оскільки поєднує елементи масового і міжособистісного спілкування.

Українська дослідниця Г. Поцепцова пропонує також класифікацію за рівнем впливу засобів комунікації, виокремлюючи інформаційні, аналітичні, розважальні та освітні функції [10]. Такий підхід дозволяє простежити, як різні типи комунікаційних каналів не лише передають дані, а й формують ставлення аудиторії до подій, явищ та цінностей. У цьому контексті особливої уваги набуває вплив цифрових медіа на світоглядну сферу особистості, адже саме через них сучасна людина засвоює моделі поведінки, моральні орієнтири та уявлення про соціальну реальність.

Сучасні засоби комунікації мають низку специфічних ознак, що відрізняють їх від попередніх форм. До них належать інтерактивність,

мультимедійність, мобільність, персоналізація контенту та глобальність поширення інформації. Завдяки цим характеристикам комунікаційні процеси стають більш динамічними, емоційно насиченими та доступними для широкого кола користувачів. Проте така відкритість і швидкість передачі інформації зумовлюють і нові виклики – інформаційне перевантаження, маніпуляції свідомістю, поширення недостовірних даних, що особливо впливає на аудиторію.

Отже, сутність засобів комунікації полягає у їхній подвійній природі: з одного боку, вони є ефективним інструментом розширення можливостей взаємодії та обміну інформацією, а з іншого – чинником, який здатен суттєво впливати на психосоціальний розвиток особистості. Саме тому дослідження їхнього впливу, особливо на підлітків, набуває важливого значення для сучасної педагогічної науки та практики.

Підлітковий вік є одним із найскладніших і найдинамічніших періодів розвитку особистості, адже саме в цей час відбуваються інтенсивні зміни у когнітивній, емоційній та соціальній сферах. Ці особливості роблять підлітків більш чутливими до зовнішніх впливів, зокрема до інформації, яку вони щоденно отримують через засоби комунікації та цифрові медіа. Формування критичного мислення, емоційна нестійкість, прагнення до самостійності та потреба у груповій приналежності – усі ці чинники суттєво визначають характер сприймання інформації підлітками та їхню здатність протистояти маніпулятивним або психологічно шкідливим впливам.

Однією з ключових причин підвищеної вразливості є те, що критичне мислення у підлітковому віці перебуває у процесі становлення. Хоча підлітки вже здатні аналізувати інформацію та робити логічні висновки, ці навички ще не є достатньо сформованими, щоб повноцінно відфільтрувати суперечливий, неправдивий або маніпулятивний контент. Брак життєвого досвіду, схильність до поверхневого сприйняття матеріалу та намагання швидко отримувати інформацію без її глибокого аналізу спричиняють підвищену ймовірність прийняття недостовірних повідомлень за правдиві. Саме тому підлітки частіше

реагують емоційно, ніж раціонально, що ускладнює оцінювання реальних наслідків інформаційних впливів.

Важливу роль відіграє і виражена емоційність, яка є типовою для цього періоду. Підлітки гостро переживають як позитивні, так і негативні події, схильні до різких перепадів настрою та імпульсивних реакцій. Емоційний компонент часто домінує над логічним, тому інформація, яка викликає страх, радість, обурення чи співчуття, сприймається ними значно сильніше. Маніпулятивні повідомлення, емоційні образи, «кітчевий» контент або провокаційні відео легко привертають їхню увагу та впливають на формування поглядів, адже емоційний відгук затьмарює прагнення до раціонального аналізу. Саме через це підлітки стають більш уразливими до пропаганди, фейків та соціальних маніпуляцій [2].

Ще однією визначальною особливістю є підвищена потреба в самостійності та утвердженні власної ідентичності. Підлітки прагнуть відчувати автономію, приймати власні рішення, дистанціюватися від контролю дорослих та демонструвати свою зрілість. Проте, не маючи достатнього життєвого досвіду, вони часто потрапляють під вплив інформації, яка видається їм символом незалежності або «дорослості». Наприклад, контент, що пропагує ризиковану поведінку, «протестні» настрої чи викривлені уявлення про свободу, може видаватися підліткам привабливим саме тому, що резонує з їхнім прагненням до самоствердження. Унаслідок цього вони можуть ігнорувати потенційні ризики, не усвідомлюючи справжнього змісту інформаційного впливу [4].

Надзвичайно вагомим чинником також виступає соціальна потреба у приналежності до групи. Підлітковий період характеризується інтенсивним пошуком референтного середовища – групи людей, думка яких має особливу цінність. Саме до такої групи підліток прагне належати, переймаючи її норми, поведінку, стиль та світогляд. Соціальні мережі, онлайн-спільноти та цифрові тренди створюють штучні «групи належності», до яких підлітки прагнуть приєднатися, аби отримати схвалення, вподобайки чи увагу. Страх бути

відкинутим, залишитися «за межами» групи або виглядати нецікавим підсилює залежність підлітків від думки інших та зменшує їхню здатність до критичного оцінювання інформації. Саме тому вони часто піддаються груповим впливам, навіть якщо ці впливи суперечать їхнім реальним потребам чи цінностям.

Підтверджують цю тезу більшість науковців, зокрема О. Вознесенська, Т. Грабевник, Л. Драгола, Дж. Салер та В. Фріндте, які сходяться на думці, що психологічні особливості підліткового віку створюють складний фон, у межах якого засоби комунікації можуть чинити значний вплив на формування світогляду молодого покоління. Недостатньо сформоване критичне мислення, емоційна вразливість, прагнення до самостійності та потреба у соціальному прийнятті не лише визначають спосіб сприйняття інформації, а й роблять підлітків схильними до впливу зовнішніх комунікативних чинників.

З огляду на те, що формування світогляду підлітка зумовлене складною взаємодією біологічних, психологічних та соціальних чинників, які інтенсивно впливають на розвиток особистості в цей віковий проміжок, варто звернути увагу також і на наступні особливості.

Одним із провідних елементів світогляду є система цінностей. У підлітковому віці вона починає активно перебудовуватися: дитячі орієнтири поступово відходять на другий план, натомість формується особистісно значуща «доросла» система оцінювання явищ, подій та людей. Підлітки починають усвідомлювати важливість таких цінностей, як свобода вибору, самореалізація, взаємоповага, соціальна підтримка. Одночасно вони критично переосмислюють норми, які раніше сприймалися некритично, – насамперед родинні та шкільні правила. Саме тому у цьому віці нерідко виникають конфлікти між прагненням до автономії та вимогами дорослих, що є природним проявом становлення власної ціннісної системи.

Не менш важливою складовою світогляду є соціальні установки – стійкі уявлення про соціальні явища та взаємодію з оточенням. У підлітковому віці ці установки формуються особливо активно, оскільки рольові позиції у групі однолітків набувають надзвичайного значення. Як вищезазначено, підлітки

прагнуть до схвалення соціального оточення, тому нерідко переймають моделі поведінки, норми та переконання, характерні для референтної групи. Саме група однолітків стає найважливішим середовищем, яке впливає на світогляд, адже вона надає можливість відчувати власну значущість, самоствердитися та знайти соціальну підтримку. У результаті підлітки засвоюють соціальні ролі та зразки поведінки, які надалі впливають на їхні моральні переконання, ставлення до інших людей, громадянську позицію та стиль соціальної взаємодії.

Важливою складовою становлення світогляду є також формування уявлень про себе – самооцінки, образу «Я» та особистісної ідентичності. У цей період підліток активно аналізує власні можливості, зовнішність, риси характеру, соціальну значущість, порівнює себе з іншими, шукає відповіді на питання «Хто я?» та «Яким я хочу бути?». Саме тому такою чутливою є сфера самосприйняття: воно формується під впливом сім'ї, однолітків, шкільного середовища та інформаційного простору. Будь-які оцінки чи коментарі ззовні можуть мати значний вплив на становлення самооцінки, а отже – і на загальну систему світоглядних орієнтирів [3].

Окрім внутрішніх аспектів, підліток формує й загальну картину світу – уявлення про соціальні процеси, моральні норми, культурні цінності, моделі взаємин і навіть глобальні явища. У цьому віці зростає інтерес до суспільних подій, питань справедливості, свободи, взаємодії між людьми. Підлітки прагнуть зрозуміти правила, за якими функціонує світ, і одночасно виробити власну позицію щодо них. Саме тому вони активно реагують на інформацію з медіа та засобів комунікації, які стають одним із головних джерел формування їхніх світоглядних установок.

Отже, світогляд підлітків формується у складній взаємодії внутрішнього зростання та зовнішнього впливу. У цей період особливо важливими стають підтримка дорослих, позитивне соціальне середовище та доступ до достовірної, безпечної інформації, адже саме вони допомагають підлітку створити цілісну, стабільну та гармонійну систему поглядів на себе та навколишній світ.

На становлення таких компонентів як базові цінності, життєві орієнтири, уявлення про себе й навколишню дійсність значно впливають різноманітні канали комунікації, які забезпечують доступ до інформації, моделей поведінки та соціальних норм. У сучасних умовах провідну роль відіграють цифрові засоби взаємодії – соціальні мережі, месенджери, онлайн-спільноти, інтернет-ЗМІ, що створюють багатовимірний інформаційний простір, у якому розгортається соціальний досвід підлітків.

Соціальні мережі (Instagram, TikTok, Facebook, Threads тощо) є одним із найвпливовіших середовищ, що формують ціннісні орієнтації та соціальні установки. Вони подають інформацію у легкому для сприйняття форматі – через картинки, короткі відео, візуально привабливі образи, що напряму впливають на емоційну сферу підлітка. Алгоритмічні стрічки підбирають контент відповідно до уподобань користувача, тим самим підсилюючи певні погляди й поступово звужуючи спектр альтернативних думок. Це може сприяти як позитивному формуванню світогляду – наприклад, через просвітницький, мотиваційний або психоедукаційний контент, – так і формувати викривлені уявлення про успіх, красу, соціальні норми чи міжособистісні відносини. Соцмережі також впливають на уявлення про себе, оскільки дають можливість постійно порівнювати свої досягнення та зовнішність з ідеалізованими образами інших користувачів [6].

Месенджери (Telegram, Viber, WhatsApp) впливають на світогляд більш приховано, але не менш суттєво. Тут підлітки отримують інформацію в особистих чи групових чатах, часто без попередньої перевірки достовірності. Швидкість поширення новин, чуток або неперевірених тверджень формує у молоді певні моделі довіри чи недовіри до джерел інформації. У групових чатах часто виникають мікросоціальні норми – «свої» правила поведінки, жарти, теми для обговорень. Саме в таких цифрових мікроспільнотах формуються установки щодо того, що «приємно», «модно» або «цінно», що впливає на поведінку підлітка в реальному житті [1].

Онлайн-спільноти – ігрові платформи, тематичні форуми, фан-клуби, творчі групи – створюють для підлітків простір, де вони можуть знайти однодумців, підтримку та визнання. Належність до такої групи відіграє важливу роль у формуванні світогляду, оскільки підлітки активно переймають норми, стилі мовлення, моделі мислення групи, до якої прагнуть належати. У таких спільнотах формується відчуття своєї значущості та компетентності, що впливає на самооцінку, соціальні ролі та уявлення про власний потенціал. Водночас існують ризики — можливість потрапляння у токсичні, радикалізовані чи деструктивні групи, де нав'язуються небезпечні цінності чи поведінкові моделі.

Інтернет-ЗМІ та цифрові платформи новин формують більш широкий рівень світогляду, пов'язаний із розумінням суспільних процесів, політики, культури або глобальних подій. Проте підлітки нерідко зіштовхуються з проблемою інформаційного перевантаження або маніпулятивних матеріалів, що впливає на їхнє критичне мислення й здатність адекватно оцінювати інформацію. Брак досвіду та недостатній рівень медіаграмотності роблять їх особливо вразливими до фейків, пропаганди, емоційно забарвлених повідомлень. З іншого боку, якісні освітні та документальні ресурси можуть сприяти формуванню свідомої громадянської позиції, розширенню кругозору та глибшому розумінню соціальних процесів.

Таким чином, різні канали комунікації впливають на формування світогляду підлітків на різних рівнях: емоційному, ціннісному, соціальному та когнітивному. Вони можуть одночасно слугувати джерелом корисної інформації, підтримувати розвиток особистості, сприяти соціалізації, але й створювати ризики, пов'язані з маніпуляціями, інформаційними викривленнями та деструктивними впливами. Ефект залежить від змісту отриманої інформації, рівня критичності мислення підлітка та наявності дорослих, здатних спрямувати цей процес у конструктивне русло.

У процесі взаємодії підлітків із сучасними засобами комунікації активізується низка психологічних механізмів, які безпосередньо формують

їхні погляди. Одним із найпоширеніших механізмів є наслідування, що ґрунтується на природній віковій схильності підлітків переймати моделі поведінки тих, хто здається їм авторитетним або привабливим. Публічні особистості, блогери, лідери думок, інфлюенсери, а також популярні серед ровесників користувачі часто виступають неформальними «взірцями», які задають орієнтири щодо стилю життя, взаємин, цінностей чи навіть зовнішності. У підлітковому віці, коли власна ідентичність ще тільки формується, така імітація є особливо інтенсивною, що нерідко приводить до безкритичного сприймання продемонстрованих цифровим середовищем моделей.

Другим важливим механізмом є соціальне порівняння, яке посилюється завдяки відкритості онлайн-простору та постійному доступу до чужих досягнень, зовнішності чи способу життя. Підлітки порівнюють себе з ровесниками та медійними персонами, що може як підтримувати мотивацію до розвитку, так і спричиняти зниження самооцінки, викривлене сприйняття власних можливостей чи фізичної привабливості. Оскільки у соцмережах переважає відредагований, ідеалізований контент, підлітки часто співставляють реальне життя з уявним, що стає підґрунтям невпевненості та внутрішніх конфліктів.

Відчутний вплив на світогляд здійснює й процес створення образу «нормальності», коли конкретні стилі поведінки, висловлювання, думки або моделі спілкування отримують широке поширення й починають сприйматися як загальноприйняті. Масовість онлайн-трендів формує колективні уявлення про те, що «правильно», «модно» чи «прийнятно», а що – ні. У підлітковому віці, який характеризується прагненням до соціального визнання, такі уявлення легко засвоюються, визначаючи ставлення до себе, інших людей та суспільних явищ.

Ще одним суттєвим механізмом є моделювання поведінки, що передбачає не просто спостереження, а й відтворення побачених дій та сценаріїв. У цифровому середовищі підлітки стикаються з величезною кількістю готових

моделей реакцій на різні життєві ситуації – від способів вирішення конфліктів до форм демонстрації емоцій чи самопрезентації. Чим частіше певна модель трапляється в інформаційному просторі, тим вищою є ймовірність її засвоєння та перенесення у власну поведінку.

Важливим чинником формування світогляду є також інформаційний тиск, який виникає під впливом надмірного обсягу повідомлень, думок, оцінок та позицій, що постійно надходять до підлітка з різних джерел. Інтенсивний інформаційний потік ускладнює критичне осмислення отриманих даних, сприяє поверхневому сприйняттю змісту та знижує здатність до раціонального аналізу, що особливо значуще у період, коли критичне мислення ще перебуває на стадії становлення. Крім того, алгоритми соціальних мереж можуть нав'язувати певний тип контенту, створюючи інформаційні «бульбашки», де підтверджуються лише окремі погляди, що формує однобічне бачення реальності.

Висновки. Взаємодія підлітків із засобами комунікації активує цілу систему психологічних механізмів, які діють комплексно та взаємопов'язано. Саме через наслідування, соціальне порівняння, конструювання норм, моделювання поведінки та вплив інформаційного середовища відбувається глибинне формування світоглядних орієнтирів, соціальних уявлень і ставлень підлітків, що робить цю проблему надзвичайно актуальною для сучасної педагогічної практики.

Список використаних джерел

1. Вознесеньська О. Л. Вплив цифрового середовища на соціалізацію підлітків: теоретичний аспект. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 31. С. 45–53.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
3. Гречановська О.В., Мегем О.М., Потапюк Л.М. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Том 34 (73), № 4. С. 60-

66. DOI: DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.4/11> (дата звернення: 16.10.2025).

4. Гуменюк О. І. Психологічні ризики інтернет-соціалізації підлітків. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2020. № 45. С. 89–98.

5. Зражевська Н. І. Комунікаційні технології: лекції. Черкаси: Брама-Україна, 2010. 224 с.

6. Клопота Л. Г. Цифрові медіа як чинник формування світоглядних орієнтацій підлітків. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 83. № 3. С. 57–69.

7. Пироженко Л. А. Соціальні мережі як середовище формування ідентичності підлітків. *Психологічний журнал*. 2022. № 1. С. 33–40.

8. Пометун О.І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89-98.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_14

9. Пометун О.І. Розвиток критичного мислення і медіаграмотності учнів: потенціал і проблеми. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2020. С. 105-109.

10. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. К.: Видавничий центр «Київський університет». 1999. 301 с

11. Тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс].URL:

<http://www.lingvo.ua/uk/Search/ukuk?searchMode=Interpretations&fromSlovyk=1>

(дата звернення: 01.11.2025).

Наукове видання

Колектив авторів

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
М. ОДЕСА, УКРАЇНА, 20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Українською мовою

Відповідальний редактор: Ірина Олександрівна Бартенєва
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Підписано до друку 06.03.2026 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 21,62. Наклад 300 прим.
Зам. № 0603/1

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
Тел.: +38 (048) 700 11 55
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014

